

ZELENI DOGOVOR ZA SRBIJU

PROGRAM STRANKE ZAJEDNO ZA SRBIJU

Jul 2021.

ZA SRBIJU, ZAJEDNO

Politička, ekonomska i društvena situacija u Srbiji zahteva hitnu mobilizaciju svih političkih organizacija, pokreta i građana, koji žele dostojanstven život. Sada je vreme da **zajedno** odbranimo demokratiju. Sada je vreme da se suprotstavimo sve većim društvenim podelama, nejednakostima i govoru mržnje koji je okupirao naš javni prostor. Osnovni temelji našeg opstanka uzdrmani su, a perspektive običnog čoveka ugrožene. Zato je sada vreme da se **zajedno** borimo za socijalnu pravdu, poštovanje ljudskih prava i očuvanje našeg prirodnog okruženja. Građani su izgubili poverenje u političke stranke, institucije ali i nadu u promene. Naš je zadatak da ih uverimo da su promene moguće i da **zajedno** možemo stati na put autoritarizmu, populizmu i nepravdi.

Okupljanjem širokog fronta - oko građanske platforme koja je otvorena za političke stranke, građanske i zelene pokrete, udruženja, sindikate i pojedince, stvorićemo oslonac građankama i građanima koji su trenutno prepušteni sebi, i **zajedno** izaći pred birače sa programom ekonomskog i socijalnog razvoja za sve. Politika ne može zavisiti od volje ili milosti jednog čoveka ili jedne partije. Zato želimo da stvorimo novo političko okruženje u kojem će princip solidarnosti i odgovornosti prema javnom interesu i prema građanima prevazići dominantni model partokratskih, partikularnih i sebičnih interesa koji su narušili temelje zdravog demokratskog društva.

TRI TAČKE: NAŠE STRATEŠKO OPREDELJENJE

- 1. NOVI LJUDI U POLITICI** - Srbiji su potrebni nova energija i novi ljudi, bez tereta prošlosti, koji nisu odgovorni za propuštene šanse i koji su istinski posvećeni održivom razvoju.
- 2. SRBIJA NA ZAPADU** - Jedan stub spoljne politike. Nema jake Srbije ukoliko nije uređena na istim načelima kao i zapadne demokratije. Poštovanje ljudskih, građanskih i političkih prava i sloboda su temelj za snažne države. Ovo je preduslov za napredak ekonomije. Nove investicije, znatno bolje plaćena radna mesta, povećanje budžetskih prihoda, veliko unapređenje u prosveti i zdravstvu mogući su samo ako naša zemlja postane drugačija. Partnerstvo sa Evropskom unijom i SAD, prirodan su put za stabilnost, demokratiju i zdravu ekonomiju zasnovanu na vladavini zakona.
- 3. REŠAVANJE PITANJA KOSOVA I METOHIJE U NAJKRAĆEM ROKU** - Vreme ne radi za Srbiju. Poslednjih trideset godina su decenije propuštenih šansi. Nema izgleda ni znakova da će u sledećih pet ili deset godina Srbija biti u boljoj prilici za rešenje ovog pitanja. Državni interes i interes svih građanki i građana, jeste da pronađemo to rešenje. Tražimo da budemo uključeni u ovaj proces.

NAŠI CILJEVI

- 1.** Bolji kvalitet života ljudi uz ekološku odgovornost prema sadašnjim i budućim generacijama;
- 2.** Smanjenje svih vrsta nejednakosti: socijalnih, ekonomskih, pravnih, regionalnih i nejednakosti u pristupu javnim uslugama i dobrima;
- 3.** Realizacija decentralizovanog, lokalno usmerenog razvoja;
- 4.** Jačanje energetske i poljoprivredne samostalnosti i održivosti Srbije;
- 5.** Bezuslovna zaštita prirodnih resursa i izlazak iz korišćenja fosilnih goriva;
- 6.** Unapređenje obrazovanja i nauke, savremenog kulturnog i umetničkog stvaralaštva kroz podršku istraživanjima, inovacijama i slobodi izražavanja;
- 7.** Podsticanje ekonomske demokratije, smanjivanje prekarnih oblika rada i jačanje pregovaračke moći radnika kroz kvalitetnu regulativu u oblasti radnih odnosa i sindikalnog organizovanja;
- 8.** Definisane razvojnih prioriteta u otvorenim demokratskim procesima s građanima;
- 9.** Jačanje ključnih poluga socijalne države : obrazovanja, socijalnih usluga, zdravstva i kulture;
- 10.** Modernizacija javne infrastrukture i odbrana javnog dobra i javnih usluga od privatizacije i deregulacije;
- 11.** Reformisanje postojeće socijalne države prema načelima univerzalnosti, emancipacije, ravnopravnosti sa posebnim osvrtom na rodnu ravnopravnost;
- 12.** Osiguravanje rodne ravnopravnosti u svim domenama života, sprečavanje i borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici;
- 13.** Zalaganje za feminizam u politici kroz princip ravnoteže u preuzimanju zadataka i odgovornosti, većem učešću žena u doprinosu demokratiji kroz nenasilnu komunikaciju i delovanje;
- 14.** Zaštitu temeljnih prava i sloboda svake osobe bez obzira na poreklo, nacionalnost, veru, rasu, političko opredeljenje, pol, seksualnu orijentaciju, rodni identitet, rodno izražavanje i druga obeležja;

- 15.** Kreiranje pravednog i progresivnog poreskog sistema, uz uvažavanje realnih mogućnosti građana;
- 16.** Jačanje i povratak poverenja institucijama koje će jemčiti jednakost svih građana pred zakonom i omogućiti predvidljivost pravnog sistema;
- 17.** Borba protiv klijentelizma i korupcije koje su državu i društvo od početka 1990-ih otele iz domena javnog interesa i stavile ih u službu privatnih interesa;
- 18.** Organizacija upravnog aparata kao javne službe, koja se oslanja na potrebama građana;
- 19.** Sprovođenje istinske decentralizacije, uključujući lokalne samouprave i Autonomnu pokrajinu Vojvodinu, kako bi im se osigurali resursi za lokalno usmeren razvoj;
- 20.** Stvaranje otvorene i transparentne uprave, s razvijenim instrumentima građanskog nadzora i drugih oblika učešća građana u donošenju odluka;
- 21.** Jačanje demokratskih institucija i unapređivanje oblika predstavničke i direktne demokratije.

ZELENE POLITIKE I SRBIJA U 21. VEKU

Naš Program počiva na viziji razvoja Srbije zasnovane na zelenim politikama. Naše ekonomske i socijalne politike okrenute su ka budućnosti sa ciljem stvaranja pravednog, zelenog, solidarnog i prosperitetnog društva.

Ideje o zelenoj transformaciji danas su prepoznate u celom razvijenom svetu kao jedino rešenje za naše održanje i za sigurnu budućnost svih generacija. Mi ćemo biti glasnogovornici upravo tih ideja. Naš "Zeleni dogovor za Srbiju" oslanja se na put za koji se opredelila Evropska unija kroz "Evropski zeleni dogovor". To je **zaokret ka zelenoj ekonomiji**, koji će omogućiti otvaranje novih radnih mesta. Ovakva ekonomija može da obezbedi uslove za socijalnu i generacijsku pravdu, i demokratiju koja uključuje građane u donošenje odluka, a ne koristi ih kao paravan za stvaranje odrođenih političkih elita. Zelena ekonomija se zasniva na poštovanju vladavine prava i poštovanju raznolikosti u društvu. Ona nije samo vizija lepšeg i boljeg društva, već je pragmatičan odgovor na potrebe društva. Danas su evropske vrednosti dobile još konkretniji oblik. To su vrednosti koje vode čovečanstvo ka održivom razvoju, zdravoj životnoj sredini i kvalitetu svakodnevnog života građana. Zahvaljujući svom geografskom položaju i prirodnim resursima Srbija još uvek ima šansu da postane razvijena i moderna država, da obezbedi građanima sigurnu budućnost pod uslovom da odmah krene u zelenu transformaciju. Politika razvoja koju danas nudi Vlada Srbije je zastarela, zasnovana na starim, prljavim tehnologijama, na smanjenju zelenih površina i na gradnji koja na kratki rok razvija građevinsku industriju, ali na dugi rok uništava naše perspektive. Mi hoćemo da se priključimo savremenim tendencijama razvoja, a ona je zasnovana na zelenoj i **cirkularnoj (kružnoj) ekonomiji**. Ovaj ekonomski model zasniva se na racionalnom i održivom korišćenju izvora energije, vode i hrane. On takođe omogućava otvaranje novih i kvalitetnih radnih mesta.

Naš opstanak je povezan sa ograničenim i raspoloživim izvorima energije, vode i hrane. Moramo ih racionalnije i efikasnije koristiti. Naša ekonomija trenutno se zasniva na prekomernom korišćenju i uništavanju prirodnih resursa, hiper proizvodnji, kratkoročnoj upotrebi proizvoda i stvaranjem ogromne količine otpada nastalog nekontrolisanim odlaganjem tih proizvoda. Zato Srbija mora da se pridruži evropskim nastojanjima koji vode ka zameni tog ekonomskog modela održivom, cirkularnom ekonomijom koja maksimalno koristi obnovljive resurse, a čuva neobnovljive. Srbija, kao i EU mora da investira u **obnovljive izvore energije**, poboljša reciklažu i zabrani štetne pesticide. Umesto da kontinuirano trošimo više resursa, moramo da trošimo pametnije i umereno. Želimo da proizvodi traju duže i da se olakša njihovo popravljavanje povećanjem trajanja garancija za borbu protiv planiranog zastarevanja. Treba zaustaviti kompanije da jestivu hranu bacaju kao otpad. Plastika koja se ne može reciklirati mora biti oporezovana ili zabranjena, dok istovremeno razvijamo održive alternative i ciljeve recikliranja i ponovne upotrebe. Zalagaćemo se za stroga ograničenja uvoza otpada i uvođenje poreza na vađenje sirovina. Obezbedićemo investicije u obnovljive izvore energije. Poboljšaćemo sistem reciklaže. Zabranimo **opasne hemikalije** i štetne pesticide. Zalažemo se za stroga ograničenja uvoza otpada i uvođenje poreza na vađenje sirovina. Uvešćemo posebna pravila za upravljanje ambalažnim otpadom, staklenom ambalažom, otpadom od hrane i rešavanje

problema otpadnih voda. Uvešćemo poseban sistem naknada u oblasti životne sredine - od kazni za zagađivanje životne sredine, do poreza u oblasti saobraćaja i energetike.

Srbija kao potpisnica Pariskog klimatskog sporazuma, mora da poštuje svoj deo odgovornosti. Neophodna nam je **nova energetska i klimatska strategija, koja će biti ambiciozna, realistična, ali i sprovedena**, novi standardi i mere koji će nadoknaditi veliko kašnjenje na planu očuvanja životne sredine i koje će omogućiti ulaganje u zelenu industriju. Građani žele čist vazduh za šta je potreban čitav niz mera a pre svega smanjenje industrijskih zagađenja.

Klimatske akcije i ekonomski rast se međusobno ne isključuju. Naprotiv. Ulaganje u nove zelene tehnologije stvara nova radna mesta, podstiče inovativnost i omogućava sigurnu budućnost. Nove, zelene tehnologije će u Srbiji imati prednost, a zagađivači biti dužni da saniraju svu štetu koju načine životnoj sredini.

Da bi postigla klimatske ciljeve, Srbija se mora približiti ciljevima koji vode ka **ukidanju fosilnih goriva do 2050. godine, uz gašenje termoelektrana**. Korišćenje fosilnih goriva nema budućnost, a i u sadašnjosti čini velike probleme za naše zdravlje. Za nas je značajno da proces zamene Srbija otpočne što pre, a prvi naš zadatak biće postupno smanjenje i ukidanje eksploatacije i korišćenja lignita, niskokaloričnog uglja.

Borba protiv **energetskog siromaštva** mora postati naš prvi prioritet. Naš cilj je da pomognemo siromašnim domaćinstvima da pređu na čistije načine grejanja. Ulaganje u energetska efikasnost dvešće do smanjenja potrošnje. Podržaćemo javne investicije i subvencije u socijalno, pristupačno i energetski efikasno stanovanje. **Energetska efikasnost**, ušteda energije i uvođenje čistih energija moraju da budu u centru energetske politike. Prelazak na obnovljivu energiju, kao što su energija vetra ili solarne energije, smanjiće zagađenje, stvoriti radna mesta i osnažiti građane da igraju aktivniju ulogu. Ustanovićemo potpunu zabranu izgradnje malih, derivacionih hidroelektrana na teritoriji Republike Srbije, budući da ovaj način proizvodnje električne energije u ukupnom bilansu proizvodnje učestvuje sa izrazito malim procentom, a da su njegovi uticaji na prirodu katastrofalni.

Uvešćemo sistem precizne procene i monitoringa emisije štetnih gasova. Uvešćemo i poseban porez na štetne gasove. Istovremeno, država mora da napravi preciznu analizu troškova i plan akcije koji podrazumeva redosled koraka ka ukidanje eksploatacije uglja. Građani moraju imati prave **informacije** o stanju u kojem se nalazi prirodna sredina i uzeti učešće u odlučivanju u vezi sa zaštitom životne sredine. Uvešćemo mehanizme stalnog, blagovremenog i transparentnog merenja koncentracija svih zagađivača u vazduhu, vodi i zemljištu. Na osnovu potreba primenjivaćemo konkretne mere koje će obezbediti vrednovanje od strane građana i odgovornost zagađivača.

Neophodna je i bolja zaštita potrošača, koje podrazumeva pravilno informisanje ljudi o tome šta njihova hrana sadrži, odakle dolazi i kako je proizvedena. Vodićemo računa o prirodnim resursima, uz imperativ da se poboljša kvalitet zemljišta, vode i vazduha za generacije koje dolaze, a ne da ga bude degradiran.

Kreiranje buduće poljoprivredne politike zemlje će biti inkluzivan proces, koji će obezbediti učešće svih relevantnih aktera agrobiznis sektora zemlje, počevši od poljoprivrednika i zadruga, preko agrobiznis kompanija, do fakulteta i poljoprivrednih naučno-istraživačkih organizacija, a uz pun doprinos civilnog sektora angažovanog u poljoprivredi.

Polazni principi buduće poljoprivredne politike Srbije će biti: (1.) više novca za poljoprivredu preko povećanja agrarnog budžeta. Da je Srbija danas u EU, mogla bi da računa na četiri puta više novca za poljoprivredu. (2.) pojednostavljenje, ubrzanje i uvođenje potpune transparentnosti u proces isplate subvencija u poljoprivredi. (3.) poljoprivreda prepoznata kao ključni činilac u oblasti zaštite životne sredine. (4.) Kreiranje mera poljoprivredne politike koje će stimulisati pokretanje novih i dugoročni razvoj postojećih poslova u agrobiznisu, umesto kupovine kratkotrajnog socijalnog mira Srbija. (5.) Prema zvaničnim statističkim podacima, Srbija navodnjava oko 3% svojih površina i time se svrstava na začelje Evrope. Izgradnja sistema za navodnjavanje budžetskim sredstvima će biti jedan od prioriteta. (6.) Digitalna poljoprivreda - od pametnog navodnjavanja, preko precizne poljoprivrede, sofisticiranih vremenskih prognoza, digitalna rešenja čine agrobiznis cenovno efikasnijim, predvidljivijim i sektorom u sve većoj meri otpornim na vremenske uslove. Nove tehnologije mogu biti vrlo dostupne i našim poljoprivrednicima, pogotovo uz pomoć državnih subvencija.

Poljoprivredne subvencije preusmerićemo na održivu poljoprivredu. Naš plan podrazumeva subvencije svim poljoprivrednicima u iznosu od 200 evra po hektaru, obezbeđivanje vode za navodnjavanje do svake njive, struje za navodnjavanje u svakom ataru, 50% bespovratnih sredstava za sve investicije u poljoprivredi isplaćeno unapred i poljoprivredne krediti sa 1% kamate.

Iako Srbija još uvek nije članica EU, ona ima interes da njena **agrarna politika bude u potpunosti kompatibilna sa onom koju primenjuje EU** u ovoj oblasti i u godinama pre samog članstva. Svi evropski EU standardi vezani za poljoprivredne proizvode, pre svega hranu, u smislu kvaliteta i roka upotrebe, važiće i u Srbiji, kako domaći proizvodi ne bi imali neloyalnu konkurenciju. Harmonizacija sa EU će omogućiti Srbiji da se na svetskoj sceni predstavi kao izvoznik koji nudi kvalitet i standarde kao i EU ali po nižoj ceni, pa će i spoljnotrgovinska razmena sa zemljama van EU i regiona Zapadnog Balkana biti uvećana. Kompatibilnost sa EU (čak i u godinama kada Srbija nije još uvek članica) garantovaće puno korišćenje EU fondova kako u predpristupnoj fazi tako i u prvim godinama članstva u EU (a iskustvo novih zemalja EU pokazuje da to najčešće nije bio slučaj usled njihove nepripremljenosti).

GRAĐANI U CENTRU POLITIČKOG ODLUČIVANJA

U temelju demokratskih zelenih politika jeste omogućavanje direktnog učešće građana. Za ostvarenje našeg programa borićemo se kroz **novu politiku**. Politiku koja otvara vrata najširem krugu građana i kandidata i koja vraća poverenje u političke procese i demokratske institucije.

Naš Program se zasniva na vladavini prava i istinskom poštovanju ljudskih prava. **Odbrana vladavine prava**, principa podele vlasti i bitka protiv autoritarnih vođa i populističkih neistina, naš je prioritet i u tome moramo biti **zajedno**. Prava opozicije odnosno političke manjine, moraju dobiti svoju potvrdu u praksi. Prava svih manjina moraju biti obezbeđena a svaka diskriminacija snažno sprečena.

Nama je potrebna promena dominantnog političkog okruženja. **Nova politička kultura**, koja se ne zasniva na volji i milosti moćnika nego na zakonu i pravdi. Želimo da podržimo organizacije civilnog društva, nezavisne medije, novinare istraživače merama podrške i ostaviti ih da budu samostalni u svom radu. Demokratija može funkcionisati samo kada je podržavaju **sloboda govora i nezavisni mediji**. Želimo da povećamo podršku istraživačkom novinarstvu i branimo novinare koji su pod pritiskom. Samo **zajedno** možemo da pružimo zaštitu aktivistima, novinarima i uzbunjivačima koji dolaze do značajnih informacija u javnom interesu. Želimo živu demokratiju na svim nivoima: od lokalnog do regionalnog i nacionalnog. Moramo se **odbraniti od nasilja**, ucenjivanja i nedozvoljenog uticaja na volju birača izbore, širenja dezinformacija i podsticanja mržnje. Za to ćemo se boriti svim demokratskim sredstvima od institucija do građanskih protesta.

Zbog toga moramo primenjivati ustavno načelo **podele vlasti** koje podrazumeva jaku Narodnu skupštinu, Vladu odgovornu građanima i nezavisno sudstvo. Za nas je dobra Vlada samo dobro kontrolisana Vlada.

Zbog toga, po ugledu na neke zemlje koje su se uspešno suočile sa ovim problemom, **zalažemo se za uvođenje prethodnih izbora**. Istinska promena je moguća samo ako ljudima vratimo poverenje da njihov glas nešto znači, da je njihovo ustavno pravo da biraju i budu birani stvarno, i da je to i dalje jedina mogućnost da građani utiču na političke odluke. Prethodnim ili predizborima pravimo vidljivu alternativu u odnosu na vladajuću strukturu koja se zasniva na vlasti jednog čoveka. Mi želimo da slobodno i pošteno biramo ko će da predvodi borbu protiv te vlasti. Predizbori oživljavaju demokratsku političku scenu, otvaraju prostor za nove ideje, za nekorumpirane političke predstavnike, mobilizaciju aktivista i čuvara kutija i omogućavaju istinsku političku konkurenciju. Predizbori su i dodatna garancija da će naši politički predstavnici imati veću odgovornost prema onima koji su ih birali.

Kroz prethodne izbore, otvaramo prostor za **reformu izbornog sistema**. Želimo da političari budu odgovorni građanima, a ne partijskom rukovodstvu.

Srbija će imati više izbornih jedinica i na parlamentarnim izborima birači će glasati po preferencijalnom proporcionalnom sistemu koji podrazumeva mogućnost da zaokruže bilo kog kandidata na stranačkim listama. Na lokalnim izborima, gradonačelnici će se birati direktno.

Želimo da naši politički predstavnici budu oni koji će biti posvećeni sprovođenju "Zelenog dogovora za Srbiju".

Srbiji je potrebna organizaciono **održiva mreža sudova**, koja će obezbediti građanima ustavno pravo na pristup sudu. Organizaciona reforma je potrebna i kako bi se zaostali stari i novoprispeli predmeti rešavali u skladu sa pravom građana na suđenje u razumnom roku. Nosioci druge dve grane vlasti, a pogotovo izvršno-političke, moraju se pridržavati zakonske obaveze da svojim postupanjem i ponašanjem održavaju poverenje u nezavisnost i nepristrasnost sudija i sudova. Od posebnog je značaja temeljna reforma tužilaštva, koja mora napustiti stari sovjetski model ustrojstva u kojem je praktično samo jedan tužilac – republički javni tužilac – istinski samostalan organ. Da bi tužilaštvo moglo da izvršava svoju Ustavom i zakonom predviđenu ulogu organa koji goni učinioce krivičnih i drugih kažnjivih dela i preduzima mere za zaštitu ustavnosti i zakonitosti, ono u institucionalnom i operativnom smislu mora ostvarivati neophodan stepen kontrole nad radom policije.

U tu svrhu je potrebno ozbiljno razmotriti model, koji su usvojile mnoge zemlje, po kojem se osniva posebna policijska jedinica koja je pod direktnom kontrolom javnog tužilaštva. Rad javnog tužilaštva mora biti u što je moguće većoj meri javan, jer često postoji opravdani interes javnosti da bude obavestena o najznačajnijim koracima preduzetim u krivičnom gonjenju određenih lica. U sklopu reforme, posebno je potrebno ispitati u kojoj meri je postojeći organizacioni model Tužilaštva za organizovani kriminal i posebnih odeljenja viših javnih tužilaštava za suzbijanje korupcije bio delotvoran u ostvarivanju proklamovanih zakonskih ciljeva suzbijanja najtežih krivičnih dela. Neophodno je obezbediti integritet, funkcionalnost i samostalnost Ustavnog suda Republike Srbije.

U gradovima i opštinama uvešćemo princip **direktnog građanskog odlučivanja** o najznačajnijim projektima za građane i njihove lokalne zajednice. Veliki građevinski projekti mogu se realizovati samo nakon odgovarajućih konsultacija sa lokalnim zajednicama u kojima se ti projekti planiraju. Građani kao poreski obveznici imaju pravo da raspolažu novcem iz budžeta birajući šta će se dalje stvarati i razvijati od tih prihoda. Građani moraju biti inoformisani o strategijama urbanog planiranja, ruralnog razvoja, ulaganja u infrastrukturu. Niko nam ne može oduzeti pravo na zaštitu prirodnih staništa i naše kulturne i prirodne baštine.

BOLJI USLOVI ŽIVOTA I STUB SOCIJALNIH PRAVA

Finansijska kriza, politike štednje i efekti pandemije COVID-19, ostavile su širom sveta, milione ljudi u siromaštvu. U Srbiji više od dva miliona građana živi u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, a oko pola miliona u apsolutnom siromaštvu jer nemaju novac ni za egzistencijalne potrebe. **Borba protiv siromaštva** i borba protiv nejednakosti moraju biti kamen temeljac svih ekonomskih i socijalnih politika. Nemoguć je ekonomski i socijalni razvoj čiji je rezultat povećanje siromaštva i pogoršanje javnih usluga. Niko ne sme biti zapostavljen, marginalizovan i zaboravljen. Mera razvoja društva, meri se kroz njen odnos prema njenim najranjivijim članovima društva.

Svako treba da ima pravo na pristojan prihod i osnovne javne usluge. Moramo da reformišemo ekonomski sistem tako da omogućava svakome pravo na dostojanstven rad. Novi zeleni poslovi usmerili bi milijarde u održiva ulaganja i inovacije. U saradnji sa sindikatima, želimo da obezbedimo **platu za život** - minimalnu zaradu dovoljnu za dostojanstven život.

Osnovna socijalna prava poput pristupa zdravstvenoj zaštiti, stanovanju i obrazovanju naš su prioritet.

U oblasti **radnih prava**, želimo Srbiju u kojoj mladi više ne moraju da biraju između nezaposlenosti i emigracije, gde žene nisu diskriminisane na poslu a vlasnici malih preduzeća ne trpe zbog nelojalne poreske konkurencije ili pritiska partijske korupcije. Potrebno je izraditi sistem i finansiranje prekvalifikacije, celoživotnog učenja i prelaska na nova radna mesta, pružajući socijalnu sigurnost i ublažavajući nesigurnost. Podržavamo pravo radnika da organizovano, kroz **sindikate**, učestvuju u kolektivnom pregovaranju, socijalnom dijalogu, i utiču na svoj radni položaj. Borićemo se protiv svih oblika radne eksploatacije i prisilnog rada.

Insistiraćemo na pojačanju inspekcije rada i garancije za rešavanje zdravlja i bezbednosti na radu u našem zakonodavstvu. Potrebno je **regulisati nove oblike rada**, fleksibilno radno vreme, rad na međunarodnim platformama, rad na daljinu.

Obezbedićemo minimalnu zaradu koja će pokriti osnovne egzistencijalne potrebe.

Prema zvaničnim podacima, građanin Srbije očekivano živi kraće od građanina Evropske unije za više od pet godina. Zdravlje naših građana moramo pre svega zaštititi boreći se protiv zagađenja vazduha i vode i zaustavljajući plastični otpad. Značajan je porast bolesti izazvan degradacijom životne sredine i nezdravim načinom života. Hemikalije, hormoni, nitrati ili mikro plastika u našem prehrambenom lancu predstavljaju opasnost po naše zdravlje. Uništavanje prirodnih staništa, utiče i na širenje novih bolesti i pandemija.

Univerzalno zdravstveno osiguranje, smanjenje nejednakosti u pristupu zdravstvenim uslugama i lekovima, civilizacijski je cilj. **Nova zdravstvena politika** treba da se usredsredi na prevenciju fizičkih i mentalnih oboljenja, a ne samo na njihovo lečenje. Ona takođe treba da se zasniva na obezbeđivanju dovoljnog broja lekara po broju stanovnika koji je trenutno u padu.

Primarna zdravstvena zaštita i izabrani lekar treba da budu osnov zdravstvenog sistema.

Građani bi trebalo da zadovolje najveći deo svojih zdravstvenih potreba kod izabranog lekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti. Građani bi trebalo da imaju pravo slobodnog izbora lekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti bez obzira da li su u državnoj ili privatnoj praksi.

Lekari u privatnoj praksi bi trebalo da imaju pravo da izdaju upute i recepte kao i izabrani lekari u državnim ustanovama. Lekari specijalisti iz bolnica bi trebalo da deo svojih pregleda obavljaju u domovima zdravlja, kako bi se izbeglo nepotrebno iscrpljivanje pacijenata za odlazak od ustanove do ustanove. RFZO bi trebalo da omogući obavljanje specijalističke dijagnostike i lečenja u privatnoj praksi za sve one zdravstvene usluge koje državne ustanove ne mogu da pruže ili se na njih dugo čeka. Zdravstvene knjižice bi trebalo ukinuti, a za neophodne zdravstvene usluge je dovoljno imati ličnu kartu. Zakazivanje pregleda i lečenja kod specijaliste, kao i praćenje pacijenta treba da obavlja izabrani lekar, a ne sami građani. Lečenje svih građana treba da se obavlja u najboljim specijalizovanim centrima za pojedine oblasti medicine, a ne da svi rade sve. Zdravstvene ustanove bi trebalo da budu javno rangirane po rezultatima svog rada i uspešnosti kako bi građani imali uvid i mogućnost da izaberu najbolju ustanovu i najbolje lekare. Državno zdravstvo se mora osloboditi uticaja politike i stranaka kroz javni izbor najsposobnijih profesionalaca da upravljaju zdravstvenim sistemom. Vrhunski lekari bi trebalo da rade svoj posao, a sposobni menadžeri da rukovode zdravstvenim ustanovama.

OBRAZOVANJE I KULTURA U CENTRU JAVNIH POLITIKA

Obrazovanje je preduslov za ostvarenje svih razvojnih politika i ekonomskog i socijalnog napretka. Bez građana koji su obrazovani, informisani, osnaženi veštinama da unaprede svoj život, razumeju svet i uključe se u političke procese, nikakav napredak nije moguć. Ulaganje u obrazovanje je najznačajnije ulaganje u budućnost. Zbog toga ćemo povećati budžet na 7% jer su finansiranje nezavisnih naučnih istraživanja i inovacija naš su prioritet.

Osnovno i srednje obrazovanje mora biti besplatno i dostupno svima. Visokoškolsko obrazovanje mora pristupačno svima i prilagođeno novim izazovima i konkurentnosti na svetskom tržištu rada. Savremeno obrazovanje treba da osposobi ljude za razvijanje veština potrebnih u zelenoj informacionoj ekonomiji i omogući njihovo snalaženje i odgovor na brze promene u svim segmentima života. Svako treba da ima priliku za celoživotno učenje i promene u karijeri. Obezbedićemo sistem celoživotnog učenja kako bi se naši ljudi lakše i brže prilagođavali novim uslovima rada, obezbeđivanjem kvalitetnih radnih mesta.

Moderna Srbija ne može da se gradi bez **politika zasnovanih na činjenicama**, znanju i nauci. Želimo da znatno povećamo finansiranje nezavisnih istraživanja i inovacija kako bismo se suočili sa velikim izazovima i išli rame uz rame sa razvijenim svetom. Zbog toga ćemo podstaći saradnju sa međunarodnim univerzitetskim, naučnim i istraživačkim centrima, omogućiti razmenu studenata i naučnika, koristeći raspoložive fondove Evropske unije.

Na osnovnom nivou, želimo da uspostavimo sistem obrazovanja koji će iznedriti funkcionalno pismenog učenika koji je u stanju da kritički razmišlja, koji je obrazovan da u budućnosti bude kompetentan i konkurentan, kao i aktivan učesnik društvenog života zajednice. Promene za koje se zalažemo su: nastavak reforme problemske i projektne nastave; smanjenje broja učenika po odeljenju, nacionalna testiranja učenika u cilju kontinuiranog praćenja i vrednovanja postignuća učenika; reforma nastavnih planova i programa (smanjenje broja časova i nastavnih predmeta u osnovnoj školi); ulaganja u postojeće škole; modernizacija opreme – svi moraju imati kompjutere i internet, stipendiranje najboljih učenika.

Obrazovanje se oslanja na motivisanog prosvetnog radnika, koji je cenjen i priznat u društvenoj zajednici. To podrazumeva: bolje plate; platne razrede i mogućnost napredovanja koje će se vrednovati kroz zaradu prosvetnog radnika; vrednovanje rada nastavnika u vezi sa postignućima učenika (nacionalna testiranja); rasterećenje prosvetnih radnika administrativnim poslovima (izmena sistematizacije radnih mesta i preraspodela radnih angažovanja); javna priznanja za postignuća u radu (uz postojanje jasnih kriterijuma); promene u univerzitetskom školovanju nastavnog kadra (učiteljski fakultet postaje i nastavnički fakultet) – izmena kurikuluma; sistemsko uređivanje jasne zakonske

procedure i selekcije pri zapošljavanju prosvetnih radnika (testiranja prilikom zapošljavanja; promeniti koncept polaganja državnog ispita i sticanja licence). Praksa sticanja lažnih fakultetskih diploma i doktorata mora biti zaustavljena, kroz proces akreditacije i rangiranja visokoškolskih ustanova. Garantovaćemo autonomiju Univerziteta, zaustaviti svaki politički uticaj i učešće političkih funkcionera u upravljanju Univerzitetom.

Pravo na učešće u kulturnom životu je osnovno ljudsko pravo. To nije samo oblast delovanja za umetnike i zaposlene u kulturi već je ulaganje u kulturu, dugoročno ulaganje u samostalne, zadovoljne građane i građanke. Zbog toga ćemo povećati budžetska izdvajanja za kulturu na 2%. Pristup kulturnim sadržajima je izvor kreativnosti, razumevanja, tolerancije i osećanja pripadnosti i blagostanja. To je i ekonomska kategorija jer je u pitanju i industrija koja zapošljava ljude, i stvara novu vrednost. Zalažemo se za doslednu primenu međunarodnih kulturnih konvencija koje garantuju kulturnu raznolikost, umetničke slobode i zaštitu naše kulturne baštine koja je, kao i priroda, neodvojiva od nas i našeg postojanja.

Sloboda umetničkog izražavanja je neprikosnoven. Obezbedićemo sredstva za zelene infrastrukturne projekte u kulturi, kao i za programske troškove. Naše ustanove nisu samo zgrade u kojoj umetnici provode radno vreme, već su pre svega prostori za stvaralaštvo. Pronaći ćemo napuštene industrijske ili vojne objekte i otvoriti nove kreativne prostore za umetnike, za mlade i za sve one kojima je potreban prostor za stvaranje, igranje, promišljanje, razgovor. Sredstva za podršku kreativnim industrijama, privatnim manifestacijama i inicijativama koje ostvaruju profit, obezbedićemo kroz posebne fondove za razvoj turizma i preduzetništva. Samo umetnički program koji se odvijaju u okviru ovih manifestacija, moći će i dalje da konkurišu u okviru godišnjeg konkursa za projekte u kulturi. Posebnu pažnju posvetićemo samostalnim umetnicima i nezavisnoj sceni, pre svega u obezbeđivanju njihovog socijalnog položaja, prostora i sredstava za rad. Obezbedićemo sredstva za programe kulturnog obrazovanja i podršku mladim talentima, jer se kulturne navike stvaraju od najranijeg uzrasta. Pomagaćemo inovativne projekte koji povezuju umetnost, arhitekturu i zelenu gradnju kao deo održivog razvoja gradova za 21. vek. Obezbedićemo učešće struke i građana u donošenju odluka o infrastrukturnim projektima i drugim intervencijama u javnom prostoru. Zalažemo se za depolitizaciju kulture, naročito u izboru rukovodećih kadrova. Konkursi za rukovodstvo u ustavnovima kulture biće otvoreni za sve umetnike širom Srbije u svim ustanovama širom Srbije.

Priprema društva za novo vreme podrazumeva ulaganje u digitalne tehnologije, u tehnološku i medijsku pismenost za sve generacije i pristup internetu za svakoga, uključujući i najnerazvijenije delove Srbije.

Mi **verujemo u moć ljudi** da poštuju jedni druge, bez obzira na različite poglede, poreklo, pol, seksualnu orijentaciju. Uprkos dominantnom diskursu koji nam se nameće, mi znamo da i dalje ima mnogo više onoga što nas povezuje, nego što nas razdvaja. Nećemo pristati da se različitost posmatra kao neprijateljstvo. Moramo se boriti za jednaka prava za sve i istinsku borbu protiv svake diskriminacije.

Okupljanjem najšireg fronta posvećenog ovim idejama, mi želimo da postanemo **alternativa koja je građanima Srbije danas potrebna**. Bićemo brana onima koji svaku dobronamernu kritiku prema objektivnim nedostacima u funkcionisanju demokratskih institucija, korupciji koja je ušla u sve pore društva i političke stranke, pretvaraju u anti-evropsko, ekstremno i ksenofobično povlačenje sa evropskog puta Srbije. Uprkos svim preprekama i razočaranjima, mi i dalje smatramo evropski projekat najznačajnijim istorijskim dostignućem našeg doba, i nastavićemo borbu da se Srbija nađe u Evropskoj uniji.

Budućnost je zelena.

Pozivamo sve građane da nas podrže u ovoj borbi za bolju budućnost.

